

„VILÁGOM HATÁRÁN”

Ikva mente térsége

„Igazán
csak itt mosolyoghatsz, itt sírhatsz.
Magaddal is csak itt bírhatasz,
óh lélek! Ez a hazám.”

(József Attila)

IKVA-SÍK

Ebben a fejezetben azzal a tájjal ismerkedünk, amely szűkebb hazánk, otthonunk. Naponta járunk útjain, mégis minden pillanat tartogathat számunkra meglepetést. Fedezzük fel együtt szülőföldünk szépségeit!

KEZDJÜNK A CÍMEREKKEL! (1. óra)

1. A címerekből kitakartuk a helységneveket!
Írd alá a települések nevét! A települések neve lent található.

Agyagosszergény
Csapod
Ebergőc
Fertőszentmiklós
Petőháza
Rőjtökmuzsaj

2. Mire utalhatnak a címerekben előforduló jelképek? Beszéljétek meg!

kék szín:
 ezüst szín:
 fehér szín:
 rák:
 hal:
 kakas:
 tölgylevél:
 virág:
 búzakarász:
 fa:
 szív:
 csillag:
 félhold:
 korona:
 eke:

A HERALDIKA:

A heraldika a címerekkel foglalkozó történeti segédtudomány. Tárgya miatt magyarul címertannak nevezzük.

A „heraldika” szó az uralkodók környezetében működő, a címereket alaposan ismerő személyek, a heroldok tisztségnevéből ered.

A címer a középkori fegyverhasználaton alapuló jelkép, amelyet magánszemélyek vagy testületek megkülönböztető jelként jog szerint használnak.

A címerek kialakulása a lovagi harcmodor elterjedésének köszönhető. A páncélba öltözött lovagok, mivel arcuk sem volt látható, a megkülönböztetés érdekében pajzsukra különféle szöveteket, állatbőröket húztak, mintákat, alakokat festettek.

A lovagság révén a címerviselés összeforrt a nemesi származással. ⁽¹⁾

Az **Ikva** patak a Soproni-hegységben Fraknónádasdtól (Rohrbach) délre Ausztria területén ered, először Sopron városán keresztül folyik, Tőzeggyármajornál a Hanság-főcsatornába torkollik. Érinti: Fraknónádasd Lépesfalva (Loipersbach), Somfalva (Schattendorf), Sopron, Kópháza, Nagycenk, Peresztég, Pinnye, Ebergőc, Röjtök-muzsaj, Fertőszentmiklós, Petőháza, Fertőendréd településeket. Hossza 51,9 km.

Fertőendréd után az Agyagosszergény felől érkező Kardos-érrel (Füles/Nikitsch) folyik össze. Védettek az Ikva melletti öntésterületek, rétek, láptétek és kiszáradó láprétek. ⁽²⁾

Fertőszentmiklós látképe, a kép közép részén az Ikvával.
 (Fotó: Pappné Horváth Mária)

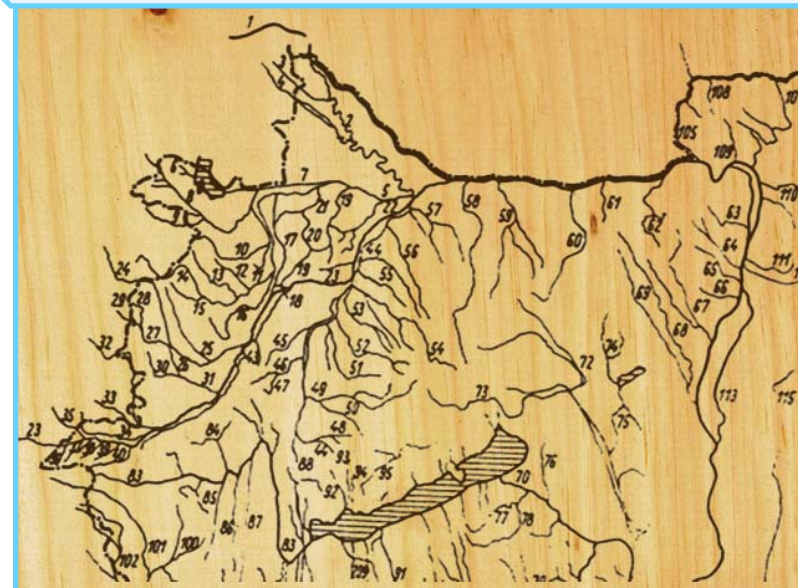

Az Ikva patak és vízrendszere:

- Ikva patak (az országhatártól a Hanság-főcsatornába való betorkollásig)
- Sós-patak (Sopronban, az országhatártól az Ikva patakba torkollásig)
- Arany-patak (Nagycenknél, az országhatártól az Ikva patakba torkollásig)
- Kardos-ér (Sopronkövesdnél, az országhatártól az Ikva patakba torkollásig) ⁽³⁾

3. Keresd meg az Ikva pataknak és a mellékfolyóinak számát az alábbi térképen! Írd a számokat a mellékpatakok neve elé a fenti felsorolásba! Használj térképet! Nevezd meg Magyarország nagytájtait és a Kisalföld tájegységeit!

4. Egészítsd ki a szöveget!

A heraldika a foglalkozó történeti segédtudomány.

..... miatt magyarul címertannak nevezzük.

A „heraldika” szó az környezetében működő, a címereket alaposan ismerő személyek, a tisztségnevéből ered.

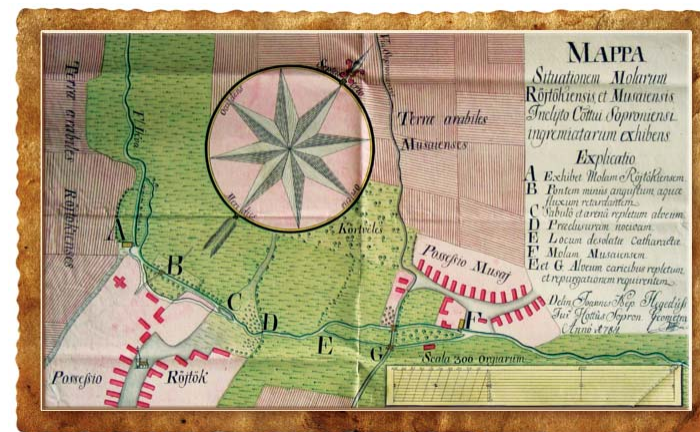

Az Ikva patak partján, Fertőszentmiklóson kettő, Petőházán egy vízimalom működött. A muzsaji ma is áll. Csapodon szárazmalom épült az 1840-es években. Agyagosszergényből nem tudunk malom létezéséről, valószínűleg a közeli Endréd malmába szállították a búzát.

MUZSAJI VÍZIMALOM

Műemlék jellegű létesítmény a Muzsaji vízimalom. Pontos építési éve nem határozható meg, az 1670-1680-as évekre lehet tenni. 1700 körülre Röjtök és Muzsaj határának csaknem teljes egésze Széchenyi György (a későbbi gróf) kezére került. A malom megépítése jó módú tulajdonos idejében történhetett, mivel mérete és építési módja óriási költséget igényelt. A muzsaji malom megépítését az országos malomkutatók is rendhagyónak ítélik meg, mert a malom egyharmad része cölöpökre van építve, mint az olasz Velence épületei.

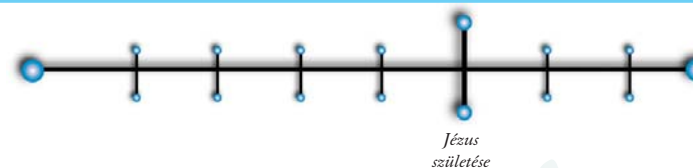
A cölöpöket tölgyfából készítették, négyszögletesre faragták, amelyek 150-200 cm hosszúak. Ezek a cölöpök sűrűn egymás mellé vannak leverve olyan mélyre, hogy a talajvíz ellepje. Mivel teljesen víz alatt vannak, levegőt nem kapnak, a víztől megkövesedtek. A cölöpökre vannak ráfektetve a faragott kövek és erre jött a helyi tégláégetőben égetett téglák. A malom alapterülete 140 m², magassága 15 méter. Kétszintes épület tetőtér beépítéssel. Építéskor „két kerékre és két kőre járó” vízimalom volt. Később az őrlést már nem malomkövel, hanem hengerekkel végezték. A malom többször cserélt gazdát, 1907-ben Bausz Miklós vásárolta meg, aki a sárvári végmalomból jött ide. A tulajdonos korai halála után egyetlen fia, Bausz Gyula a malmot felfejlesztette, modernizáltatta, a gabonaőrlés mellett vízmeghajtással saját elektromos áram fejlesztésére is berendezkedett. A muzsaji őrlőmalom nem került államosításra, a gabonaőrlést 1951. június 8-án megszüntették, de a darálás később megindult. A malom környezete Csapod, Ebergőc, Nagylózs és Fertőszentmiklós volt. A tulajdonos halála után a Muzsaji vízimalmot a kastélytulajdonos megvásárolta. A malom szépen felújításra került, vendégfogadó és múzeum működik benne.⁽⁴⁾

AZ IKVA-MENTE TÖRTÉNELME ÉS TÁRGYI EMLÉKEI (2.óra)

1. Jelöld az időszalagon a születésed évét, ha a beosztások egyezzer évet jelentenek!

2. Helyezd el az időszalagon sorba a történelmi korokat! Jelöld a megfelelő színnel!

ókor, őskor, újkor, középkor, 1642, 476, i.e.: 3500 körül

IDŐSZÁMÍTÁS ELŐTT

A kőkorszaktól fogva lakott hely, ezen a területen már a Kr. e. VI-V. évezredtől éltek emberek.

A Petőházi Cukorgyár építéskor, 1880-ban a munkások **kelta** sírokra bukkantak a Kr. e. 4. századból. A kelták majd fél évezreden át éltek Magyarország területén. A több hullámban történt kelta hódítás során Kr. e. 400 táján érték el nyugat felől ezt a területet az első beköltözők. A Kr. e. 4. századtól már jelentősebb volt a kelta népesség ezen a tájon, és megérték a római hódítást is. Az alávetett kelta falvak a római légiók ellátását szolgálták.

RÓMAI KOR EMLÉKEI

Római kori leletek kerültek elő a cukorgyártól északnyugatra, az Ikvából kiágazó csatorna és az országút között. Az 1980-as évek elején a Lés erdő alatt a cukorgyár ülepítőjének áása közben egy római villa alapjaira bukkantak.⁽⁶⁾

RÓMAI KORI VILLA ÉS VILLAGAZDASÁG PETŐHÁZÁN

Kovácsműhelyek minden nagyobb településen és villagazdaságban voltak (Petőháza, Keszthely-Fenekpuszta, Örvényes), néha csak szórványos szerszámleletek (Gorsium, Bajna, Külsővat, Szőny) bizonyítják kovácsmesterek ottani tevékenységét. A fából épített, 6×8 méter területű, (cölöplyukakkal körbehatárolható) petőházi kovácsműhely a villagazdaság kőépületeitől délre, az Ikva patak felé eső lejtőn állott. Vaseszközök (fogó, kalapács, vágó, lyukasztó), egy szögletesre kovácsolt vasbuca (10,5 kg), valamint elsősorban mezőgazdasági szerszámok, kocs- és ajtóvasalások is előkerültek a villa területén. Az egykori kovácstűzhelyt egy 50 centiméter átmérőjű hamus gödör és a fűjtatók jelezte. A limes menti táborokban fegyverjavító kovácsműhelyek működtek.

Római kori kovácsműhely és szerszámleletei:

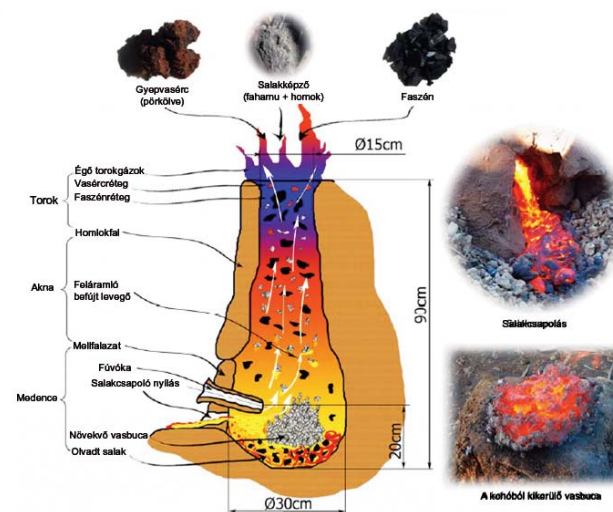
- a) fogó töredéke
- b) vágó
- c) kalapács
- d) nagy verő kalapács
- e) vasbuca Petőháza

(7)

Kísérleti régészet

A kísérleti régészet célja, hogy a régészeti leleteket, a népi mesterségeket újraalkossa és bemutassa az elmúlt korok mindennapjait: viseletet, eszközöket, fegyverzetet, ékszereket, szokásokat, stb. Ez a tudományág kísérleteivel, rekonstruálásaival olyan mesterségeket elevenít fel, amelyek több ezer éve megszűntek.

A bucafemence felépítése, betétanyagai, salakja és vascúdjája

Rekonstruált újraizzító tűzhely

A Soproni Múzeum állandó régészeti kiállításának IV. termében kiállított leletek a késő római népesség és a beköltözött germán csoportok együttélését dokumentálják. A hegykői langobard kori temető gazdag leletanyaga mellett a fertőszentmiklósi kisebb temető sírmellékleteit és a veszékényi hercegnői temetkezés aranyozott lószerszámvereteit is kiállították.⁽⁸⁾

3. A képek alapján magyarázzátok a kora középkori kohó működését!

.....

.....

.....

.....

4. Magyarázd meg a következő szavakat! Lásd CD és ppt mellékletet!

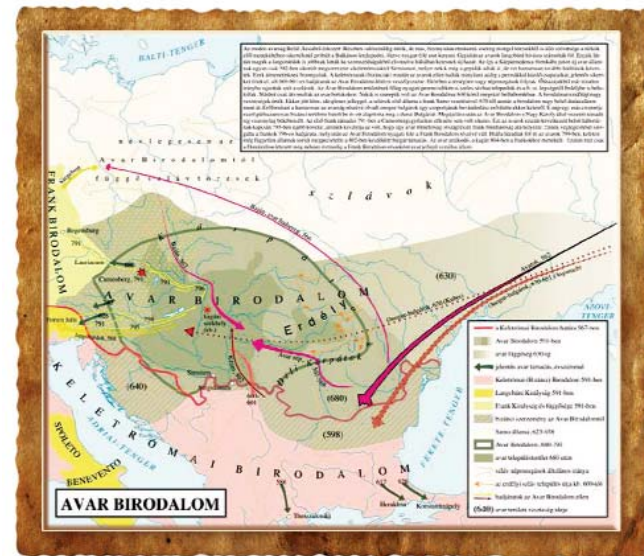
vasbuca:

gyepvasérc:

kísérleti régészeti:

AVAR EMLÉKEK (3.óra)

(8)

1. Vizsgáld meg az avar birodalom térképét! Melyik századokról van szó?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

A CUNDPALD-KEHELY a keresztény térítés kezdeti időszakának kiemelkedő tárgyi emléke. Szalagfonatos díszítésű, művészi munka, amit CUNDPALD mester egy bajor kolostorban készített 780-800 között. Petőházára egy, Nagy Károly 791. évi hadjáratát kísérő püspök útipoggyásza részeként, mint misekehely jutott el, majd ismeretlen körülmények között került - nagy valószínűség szerint sírmellékletként - a földre.

A kora középkor kiemelkedő tárgyi emlékeként tartja számon a kutatás ezt a kis aranyozott vörösréz kelyhet, melyet 1879-ben Petőházán, az Ikva patakánál, az ekkor alapított cukorgyár építéseinél találtak. A későbbi leírások és visszaemlékezések alapján valószínűsíthető, hogy egy sírt megbolygatva bukkantak rá. Vagy a térítő püspök, vagy a kelyhet hadizsákmányként megszerző avar harcos sírjából kerülhetett elő. A kehely Paur Iván gyűjteményébe került, aki már 1884-ben, a magyar történeti ötvösmű-kiállításon a tudományos világ elé tárta, majd hamarosan (1885) a Soproni Múzeumnak adományozta azt, ahol ma is őrzik.⁽¹⁰⁾

2. Hasonlítsd össze az azonos korból származó kincseket!
Formája, anyaga, díszítettsége, készítés technikája alapján. (Lásd ppt.)

1. Bócsai, fejedelmi sírban talált aranylemezről kalapált pohár, Magyar Nemzeti Múzeum

2. Cundpald-kehely, Sopron

3. Tassilo-kehely, Ausztria

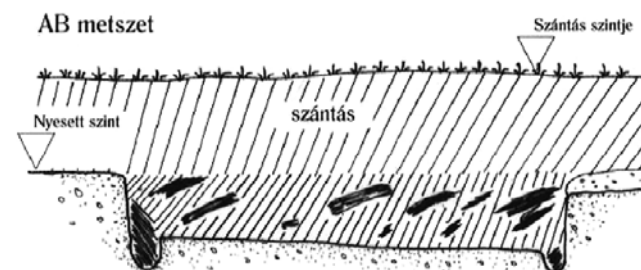

4. Nagyszentmiklós ivópohár, Bécs, Kunsthistorisches Museum

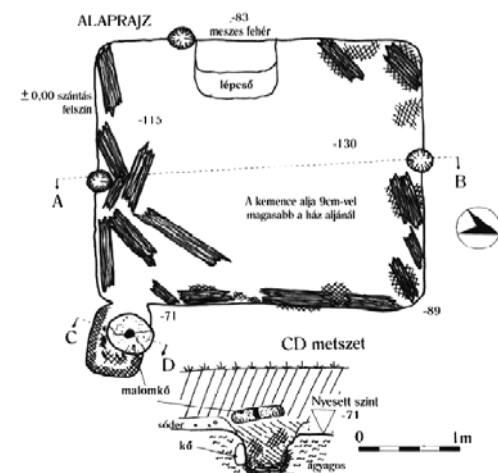

HONFOGLALÁS KORI LELETEK (4. óra)

1953-ban Csapod határában a Rozmony nevű földön, a Szolgagyőr major melletti Cser-erdő szélén három csontvázat találtak egy 1 m magas, 15 m átmérőjű mester-séges halomban. Az egyik csontváz mellett deréktájon két vasnyílhegy volt. Igaz, a leletek a múzeumba kerültek, de a lelő körülményekről már csak a sírokat megbolygató diákoktól értesülhetett a régész. 1971-ben Fertőszentmiklóson is előkerült egy honfoglalás-kori sír, amelynek közelében a korabeli temető homokbányászat közben megsemmisült.

1989-ben a röjtökmuzsaji római villa nyomait kutatva Gabrieli Gabriella 10. századi sírokra bukkant. Az egyik gypűvédő röjtöki határór mellé nyíltartó tegezét is eltemették, a tegeznek csak a vasalása maradt meg a sírban, két nyílcsúccsal.⁽¹¹⁾

Fertőszentmiklós - 11. századi ház alaprajza és metszete. (A szerző ásatása)

SZOLGAGYŐR - PUSZTACSLÁD

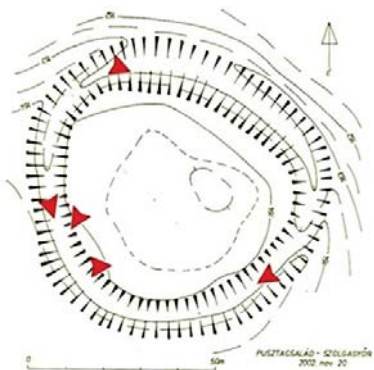
A minden lakott településtől távol eső várhely az egykori Szolgagyőr major közelében, Pustacsalád templomától ÉNy-ra légvonalban 4 km-re helyezkedik el.

A régészeti szakirodalomban már 1878-ban megjelent a szolgagyőri „pogányvár”.

Bella Lajos 1891-ben járta be a tőle néhány kilométerrel északabbra elhelyezkedő fertőszentmiklósi halomsír-mezővel együtt. Belső területe az új felmérés szerint 60 x 53 m-es, ovális alakú. A védett területet 12-14 m széles, mai állapotában is 1,2-1,3 m mélységű árokgyűrű veszi körül. Védett területének nagysága 0,25 ha.

Jelenleg az egész terület - jelentősen elbokrosodott, nehezen áttekinthető - erdő.

/Dénes József/ ⁽¹²⁾

1. Szerinted milyen lehetett egy lakóház a honfoglalás korában?
Készítsd el a rajzot! A CD melléklet segít!

2. Mely települések határában találtak honfoglalás kori leleteket?

.....

.....

TÖRÖK EMLÉK (5. óra)

1. Szóbeszéd játék:

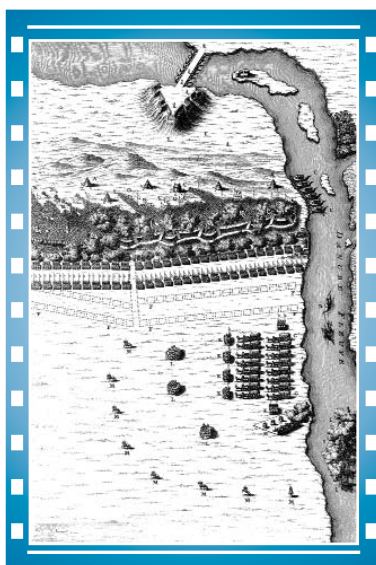
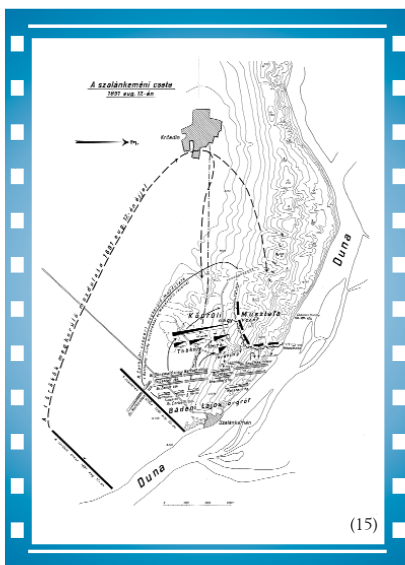
Öt tanulót hívunk játékba a többi figyel. Az öt játékos közül négy kimegy a teremből. A tanár az első játékosnak elmondja az alábbi szöveget. Majd behívják a második játékos, akinek az első mondja el. A harmadik játékosnak a második ismerteti, stb. Beszéljük meg, hogy ki, hol, mit változtatott?

Ez az ágyúgolyó a XVII. század legvéresebb csatájából, a szalánkeméni csatából származik, és annak emlékéét őrzi, hogy a császári sereg 1691. augusztus 19-én legyőzte a törököket. A legenda szerint Sárvári István fertőszentmiklósi katonája hozta falujába, és azóta az ágyúgolyó a régi templom vaskeresztjét tartja.

FERTŐSZENTMIKLÓS

A régi templom homlokzata előtti tornyot nyolcszögletű sisak fedí, rajta a vaskereszt gombja egy, az 1691-es véres szalánkeméni (a török kiűzésének utolsó nagy ütközete) csatából hozott ágyúgolyó.

Felirata: „*Ez a gomb - csomó - a szerencsés csatából, amelyet a szerencsés császári katonák a török vezér ellen nyert az ő táborából 1691. augusztus 19-én Magyarországra hozza ugyanazon a napon 1692-ben került ide a tetőre.*”⁽¹³⁾

(15)

SZILÁGYI ÁNDOR

A Magyar Nemzet Története (14)

A szalánkeméni csata

„A nagyvezér hatalmas sereggel, melyben 300 francia tiszt, hadmérnök és tüzér szolgált, jelent meg a Szávanál, míg a császári hadat ismét Lajos badeni örgróf vezette. A török előbb zimonynál sánczolta el magát, de látva hogy az ellenség nem meri megtámadni, augusztus 15-ikén utána nyomult. A császári sereg Szalánkeménnél állt s balszárnyával a Dunára támaszkodott, hol némi hajóraj is segített. A nagyvezér 17-18-ika közti éjjel észrevétlen megkerülte a nemetek hadállását s 18-ikán reggel a császáriak hátában levő magaslatokon állott. Ez azonban nem ijesztette meg, hanem inkább felbőszítette Lajos örgróf csapatait. A török merész mozdulatát még a közlegény is sértésnek tekintette, melyet vérell kell lemosni. Halálra szántan leste tehát a tábor a pillanatot, melyben bosszút állhat a törökön. Lajos örgróf augusztus 19-ikén délután kezdte a harcot. Csapatai, köztük magyar, brandenburgi és bajor hadak, ellenállhatatlan erővel rohantak a magaslatokon sánczaiban álló ellenségre. Ismételve visszaverettek ugyan s órákig ide-oda hullámzott a tusa. De midőn a nagyvezér elesett, Lajos örgróf maradt a győzelem. A szalánkeméni csatát, mely szárazon és vízen folyt, a XVII. század legvéresebb harcának mondják, melyben mindkét fél roppant veszteséget szenvedett. Török részről a nagyvezér, a janicsár aga, valami 18-20 pasa, tömegtelen tiszt s 18-20,000 ember esett el.

A janicsárokból alig 2000-en bírtak menekülni. A pasák főászlai, 154 ágyú, 10,000 sátor, 10,000 darab szarvasmarha, 5000 ló, 2000 öszvér és teve, a tábori pénztár 54 ládában a győztesek kezébe került. De ők is roppant sokat, vagy 7000 embert, köztük 300 tisztet veszítettek.

Itt esett el gróf Zrínyi Ádám, a költő fia, családjának utolsó szabad fiasja.”

Kovács Ágnes
Széchenyi István Gimnázium 10. N
(2012)

Az ágyúgolyó

- Tudod, mit ennék szívesen, Pista? - kérdezte széles vigyorral az út mentén a fűben fekvő.
- Micsodát? - mosolygott vissza a Pistának nevezett. Ő nem feküldhetett le, mert utána nehezebben kászálódott volna fel, ugyanis falábon járt. A jobb lábát térdtől lefelé levágták.
- Az édesanyám tyúkhúslevesét. Tudod, az nagyon finom, nem? Te is kóstoltad már.
- Persze. Mindig végigjárta vele a falut, ha valaki beteg volt.
- Minden vasárnap azt ettünk, mindig azt főzött. Szerintem, ha meglát minket, azonnal nekilát.
- Urak, urak! - hallatszott az izgatott, női kiáltás a hátuk mögül. Pista megfordult, a másik viszont csak megemelte a vállait, és bámult a feléjük siető nőre, mint egy kisgyerek. Nem is voltak olyan idősök, alig lépték át a húszéves kort. Az asszony sebteben tárta ki a háza kapuját, majd lépett melléjük. - Láttam Józsi bácsi szekerét, hamarosan elindul Szentmiklósrá. - Kérdő tekintetét végigvitte kettőjükön, majd balra és jobbra is pillantott. - Csak maguk maradtak? Hát a többiek?
- A többiek szombathelyiek, oda meg már tegnap ment valaki.
- Ertem - bölintott együttérzően a fiatalasszony, majd amikor meglátta, hogy az öregember szekere befordul a földúton, elbúcsúzott tőlük, és visszazaladt a házba.
- El tudod ezt hinni, Pista? - kérdezte a férfi. - Mindjárt otthon leszünk! De jó, hogy el tudtak vinni bennünket Sárvárra! Papáról aztán sose jutottunk volna haza!

Pista helyeslően bölintott, majd odanyújtotta a jobb kezét társának, hogy az belekapaszkodhasson. Neki a bal karja hiányzott a könyökétől lefelé. Sikertől úgy felállnia, hogy társát nem rántotta magával.

Az öregember, akit mindenki csak Józsi bácsinak nevezett, megállt mellettük és kalapot emelt.

- Tisztelem a szentmiklósi hősöknek. - Kalapját visszatette, majd lekászálódott a rozoga szekérről, amelyet két hozzá hasonlóan koros ló húzott. - Én Kalapos József vagyok.

- Sárvári István - mutatkozott be Pista, majd átadta a csomagját az öregnek, mert az erőlesen nyújtotta felé a kezét.

- Ej, micsoda nehéz ez a táska! Mit cipel benne, fiatalúr? Téglat?

- Majdnem - felelte szűkszavúan a kérdező, de a szája széle pimaszul felunkorodott.

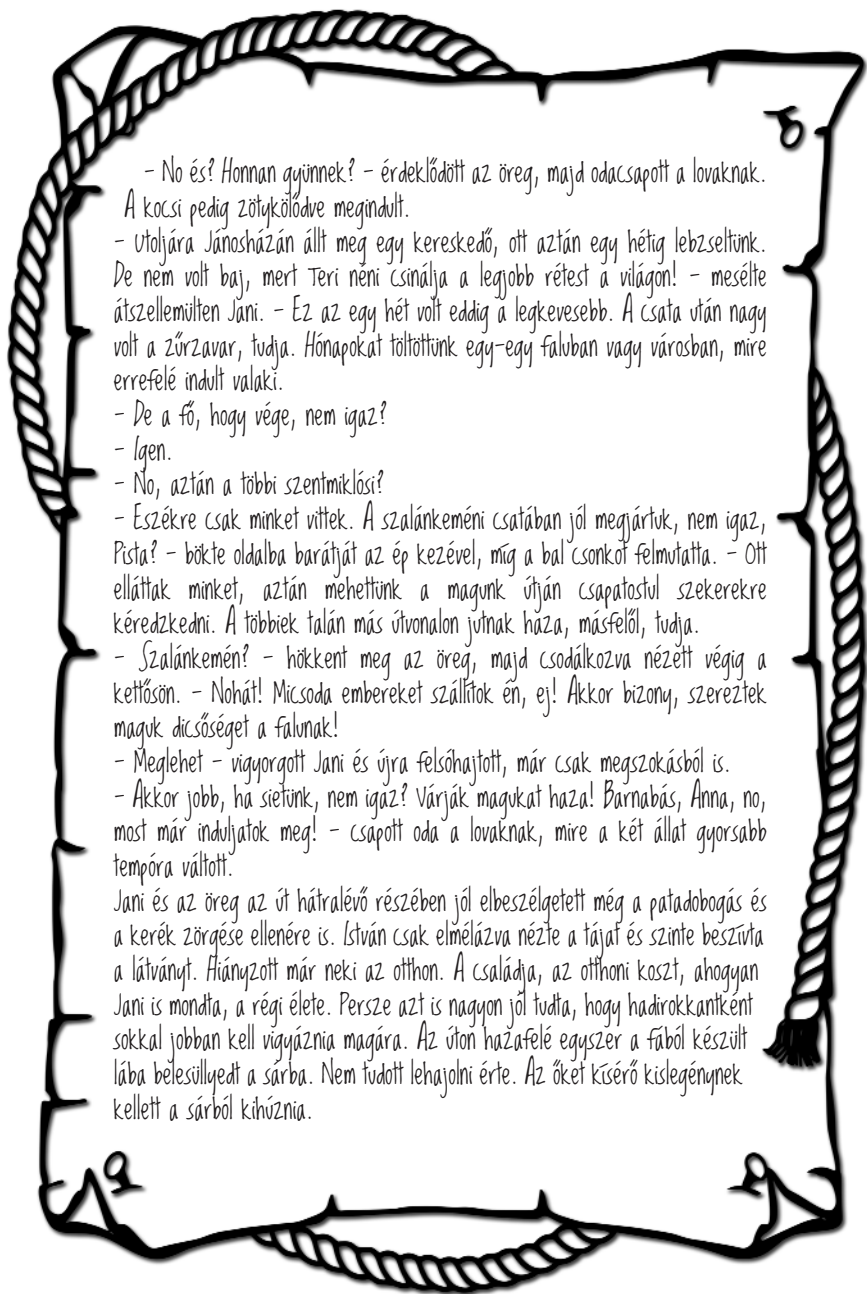
- Én Horváth János lennék - vigyorodott el a másik férfi, mikor Józsi bácsi fejeére is kezét nyújtott. Ő is átadta a csomagját, amit lényegesen könnyebben tudott felrakni a bezsákoltt búza tetejére.

- Tessék csak! - mutatott Józsi bácsi a szekér felé. János tartotta az egy kezét, hogy segítsen Pistának felmászni, de amikor sikerült fellépnie, a falába levált és a porba zuhant.

- Fenebe... - morgolódott János. - Ez egy vacak! Már nyolcszor leesett, mióta úton vagyunk.

- Hagyd csak, Jani! Nem érdemes idegeskedni miattá - nyugtatgatta István, és elvette a falábat, amely így, hogy nem volt rajta, csak egy egyszerű botnak tűnt. Még azelőtt kapta, hogy elszállították őket Eszékről. Csak ideiglenes viseletre kapta, annyira nem tartott jól, és egy év hosszú idő. A faláb már megkopott, még csak nem is erős anyagból faragták. - Majd otthon megkérek valakit, hogy csináljon nekem egy jobbát.

- Pista, kapsz te százát is, hidd el! - János mosolyogva huppan le barátja mellé és lustán elnyújtózott a padon. Egy hetyke mozdulattal felresöpörte az arcából világosbarna haját és elmélázva bámulta a gyorsan úszó felhőket.

- No és? Honnan gyűnnek? - érdeklődött az öreg, majd odacsapott a lovaknak.

A kocsi pedig zötykölődve megindult.

- Utoljára Jánosházában állt meg egy kereskedő, ott aztán egy hétig lebzselünk. De nem volt baj, mert Teri neni csinálja a legjobb rétest a világon! - mesélte átszellemülten Jani. - Ez az egy hét volt eddig a legkevesebb. A csata után nagy volt a zűrzavar, tudja. Hónapokat töltöttünk egy-egy faluban vagy városban, mire errefelé indult valaki.

- De a fő, hogy vége, nem igaz?

- Igen.

- No, aztán a többi szentmiklósi?

- Eszékre csak minket vittek. A szalánkeméni csatában jól megjártuk, nem igaz, Pista? - bökte oldalba barátját az ép kezével, míg a bal csonkoi felmutatta. - Ott elláttak minket, aztán mehettünk a magunk útján csapatostul szekerekre kéredezni. A többiek talán más útvonalon jutnak haza, másfelől, tudja.

- Szalánkemén? - hökkent meg az öreg, majd csodálkozva nézett végig a kettősen. - Nohát! Micsoda embereket szállítok én, ej! Akkor bizony, szereztek maguk dicsőséget a falunak!

- Meglehet - vigyorgott Jani és újra felsóhajtott, már csak megszokásból is.

- Akkor jobb, ha sietünk, nem igaz? Várják magukat haza! Barnabás, Anna, no, most már induljatok meg! - csapott oda a lovaknak, mire a két állat gyorsabb tempóra váltott.

Jani és az öreg az út hátralévő részében jól elbeszélgetett még a patadobogás és a kerék zörögése ellenére is. István csak elmélázva nézte a tájat és szinte beszívta a látványt. Hiányzott már neki az otthon. A családja, az otthoni koszt, ahogyan Jani is mondta, a régi élete. Persze azt is nagyon jól tudta, hogy hadirokkantként sokkal jobban kell vigyáznia magára. Az úton házafele egyszer a fából készült lába belesüllyedt a sárba. Nem tudott lehajolni érte. Az őket kísérő kislegénynek kellett a sárból kihúznia.

Mivel már kora hajnalban elindultak, és Józsi bácsi rendszeren meghajította a két öreg párat, hamar elérték a falu határát. Messziről látszott, hogy néhányan még a földeken dolgoznak, ezért Jani vidám kurjantást küldött feléjük.

- Gyula! Gyula! - Rejtély, hogyan ismerte fel régi barátját ilyen távolságból, főleg ennyi év után, de megjöttént. Az említett, most már felnőtt korba lépett ifjú abbahagyta a szántást és homlokát törölve fordult a szekér felé. - Hát megjöttünk! Hazajöttünk!

- Jani!?

A többi ember is boldogan kiáltott nekik, majd szaladtak is feléjük. Egy fiatalabb fiú előre rohant a hírrel, hogy a két hős hazajött a törökkel vívott háborúból. Egyre többen futottak ki az útra a szekér elé, s vidáman integettek és kurjongattak a jövevények láttán. Józsi bácsi is egy kicsit magáénak érezte az ünneplést, hiszen ő hozta haza Szentmiklós fiait. Sőt még a két ló is peckesebben járt, mint reggel.

- Szent ég, eressz ki, Pista! - kérte Jani, és szinte átmászott társán, hogy lejutthasson a szekérről. Nem akarta megvárni, míg a fellábu lekászálódik valahogy. Szinte esve ért földet, de nem bánta. - Hát megjöttünk! - kurjantott újra, és magához ölelte a tömegből kiváló asszonyt, az édesanyját.

- Janikám! - sírt az asszony, majd egyre több kéz veregette meg a fiatal férfi vállát. Barátok, ismerősök, a testvérei és az apja is.

Pista hátranyúlt Jani csomagjáért, és leadta az öccsének, amikor ellépdeltet mellette.

- És magát hova vihetem? - tudakolta kedvesen az öreg.

- Oda, kérem! - mutatott az elágazásra, majd előre is húzta a csomagját. Így hirtelen ő maga is nehezebbnek érezte a táskát, mert elszakott a súlyától, de nem számított. Mikor megérkeztek a sarokhoz, sokan odagyűltek a szekér mellé, és amikor meglátták, hogy egyik lába hiányzik, sajnálkozó arccal siettek a segítségére, hogy lemászhasson.

- Engedjetelek át! - morogta valaki a tömegből, majd megjelent a lökdösődő arca pontosan Istvánéval egyvonalban. - Öcsi! - rikkantotta a férfi, majd csigolyaropogató ülésben részesítette a testvérét. - Feltünk ám, hogy ott maradtál! De még mennyire, hogy feltünk!

- Hazajöttem - mondta Pista szinte hitetlenkedve. Egyszerűen maga sem hitte el, hogy ott állhat az utcájában, a bátyja szorongatásában. Három éven át szolgált a császári seregben, egy évet pedig szekereken hánykolódva töltött, mire elhozták ideig. Sokáig maga is reménytelennek hitte a hazatértét, mert fél lába odalett, mikor egy török ágyúgolyó eltalálta.

- Pista, gyere el te is! - ordított oda valahonnan Jani. - A mama megcsinálja a híres húslevesét. Hozd az egész pereputtyodat. Ünnepeink.

- Ami néni húslevese? - kapta szaván Pista bátyja, majd szélesen elvigyorodott. - Muszáj elmennünk.

- Persze! - intett vissza Pista, aztán a bátyjával együtt elindultak a házuk felé.

- Andris, hol vannak a többiek?

- Apa és anyja is itt vannak valahol az utcában, Ilus pedig nincs a faluban.

- Hát hol van?

- Férjhez adták egy kapuvári emberhez.

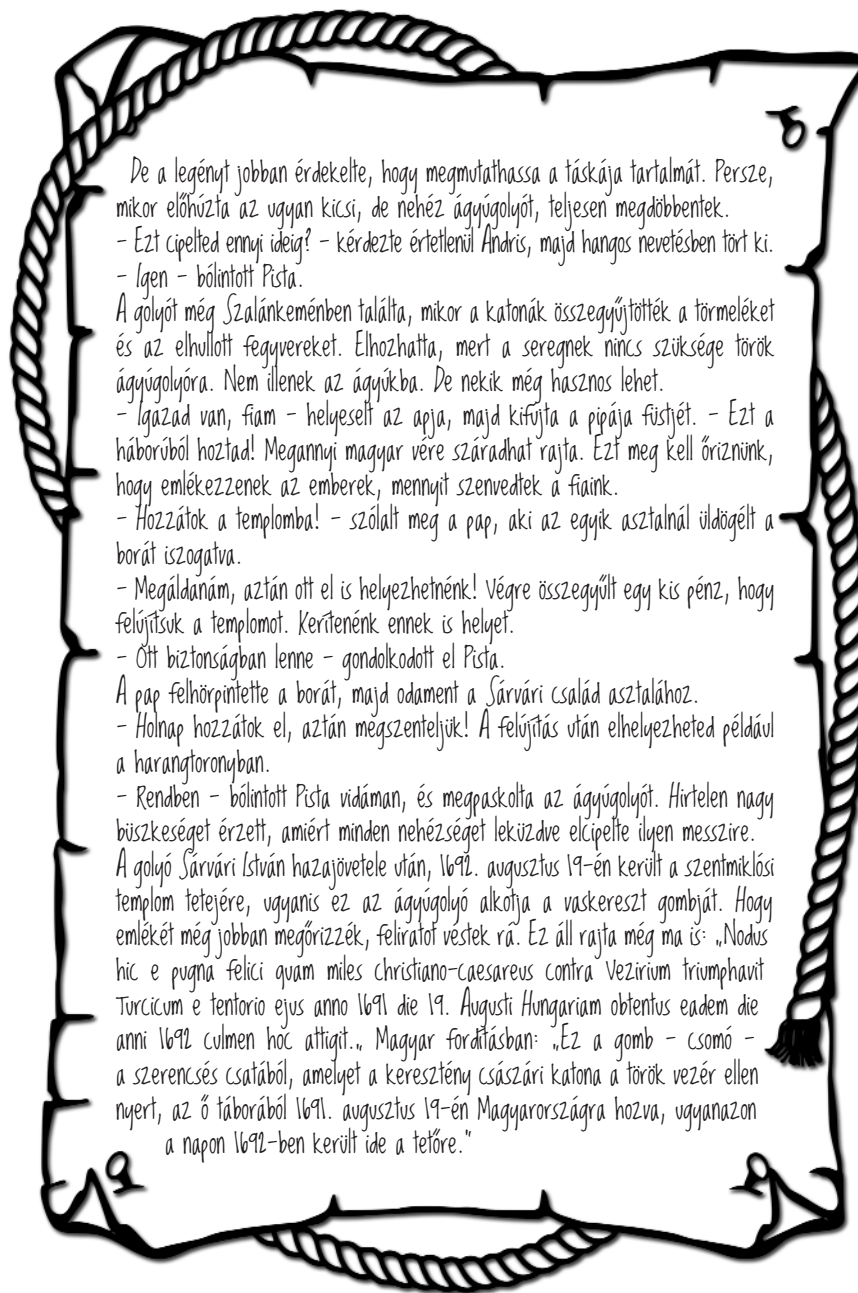
- Kapuvárihoz? Hogyan? Mikor? - értetlenkedett Pista, és mohón kapott minden hír után. Négy év hosszú idő, és ő mindent a lehető leggyorsabban pótolni akart.

István le sem tagadhatta volna, hogy András öccse. Ugyanaz a világos szem és haj. Persze András sokkal idősebb volt nála, és már bajszát is növesztett, de még mindig szembetűnő volt a hasonlóságuk.

- Pista, mi az ördögöt cipelsz ebben a táskában? - kérdezte a bátyja, és párszor megigazgatta a vállán a pántot, mert szörnyen kényelmetlen volt neki.

- No, igen - nevetett sejtelmesen Pista, majd mikor meglátta az szüleit az emberek között, sebtében elszakadt testvérétől, és ingatag falában bicegve futott feléjük. Azok egyszerre pillantották meg, majd ölelték magukhoz fiukat.

Nem sokkal később már a falu apraja-nagyja bent ült a kocsmában vagy annak udvarán és várta, hogy a két hős elmesélje, mi minden történt. Jani kint volt az udvaron, és vágyakozó szemekkel nézte, ahogy az anyja a szomszéd kertben vágja a fűkókat a leveséhez. Pistát viszont bevitte az apja, így, amennyi beléje fér.

De a legényt jobban érdekelte, hogy megmutathassa a táskája tartalmát. Persze, mikor előhúzta az ugyan kicsi, de nehéz ágyúgolyót, teljesen megdöbbentek.

- Ezt cipelled ennyi ideig? - kérdezte értetlenül Andris, majd hangos nevetésben tört ki.

- Igen - bölintott Pista.

A golyót még Szalánkéménben találta, mikor a katonák összegyűjtötték a törmelékét és az elhullott fegyvereket. Elhozhatta, mert a seregnek nincs szüksége török ágyúgolyóra. Nem illenek az ágyúkba. De nekik még hasznos lehet.

- Igazad van, fiam - helyeselt az apja, majd kifújta a pipája füstjét. - Ezt a háborúból hoztad! Megannyi magyar vére száradhat rajta. Ezt meg kell őriznünk, hogy emlékezzenek az emberek, mennyit szenvedtek a fiaink.

- Hozzátok a templomba! - szólalt meg a pap, aki az egyik asztalnál üldögélt a borát iszogatva.

- Megáldanám, aztán ott el is helyezhetnénk! Végre összegyűlt egy kis pénz, hogy felújítsuk a templomot. Kerítünk ennek is helyet.

- Ott biztonságban lenne - gondolkodott el Pista.

A pap felhörpintette a borát, majd odament a Sárvári család asztalához.

- Holnap hozzátok el, aztán megszenteljük! A felújítás után elhelyezheted például a harangtoronyban.

- Rendben - bölintott Pista vidáman, és megpaskolta az ágyúgolyót. Hirtelen nagy büszkeséget érzett, amiért minden nehézséget leküzdve elcipelte ilyen messzire.

A golyó Sárvári István hazajövele után, 1692. augusztus 19-én került a szentmiklósi templom tetejére, ugyanis ez az ágyúgolyó alkotja a vaskereszt gombját. Hogy emléket még jobban megőrizzék, felíratot vésnek rá. Ez áll rajta még ma is: „Nodus hic e pugna felici quam miles christiano-caesareus contra Vezirum triumphavit Turcicum e tentorio ejus anno 1691 die 19. Augusti Hungariam obtentus eadem die anni 1692 culmen hoc attigit..” Magyar fordításban: „Ez a gomb - csomó - a szerencsés csatából, amelyet a keresztény császári katona a török vezér ellen nyert, az ő táborából 1691. augusztus 19-én Magyarországra hozva, ugyanazon a napon 1692-ben került ide a tetőre.”

2. Ebben a kosárban azt a szöveget találjátok, amellyel korábban játszottatok. Tegyétek a mondatok kifejezéseit helyes sorrendbe és tanuljátok meg!

Ez az ágyúgolyó// a XVII. század legvéresebb// csatájából, a szalánkeméni// csatából származik, és// annak emlékét őrzi, hogy a// császári sereg 1691. augusztus// 19-én legyőzte a törököket. A// legenda szerint Sárvári// István főtőszentmiklósi// katonája hozta falujába, és// azóta az ágyúgolyó// a régi templom vaskeresztjét// tartja.

.....

.....

.....

.....

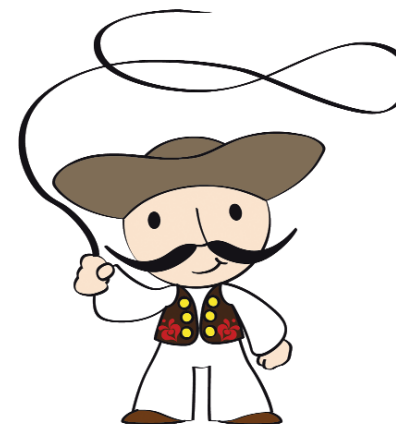
.....

BETYÁRVILÁG (6. óra)

A 18. században jelentek meg Magyarországon a hatalommal szembeni ellenállás jellegzetes képviselői, a betyárok. Ők valamilyen okból összeütközésbe kerültek a törvénnyel, ezért elbujdostak, s rablásból, fosztogatásból éltek. Bujdosásuknak több oka is lehetett. Menekülniük kellett a földesúri zsarnokoskodás elől, vagy elszegényedett, zsellérsorban élő jobbágyok voltak, akik nem tudták eltartani a családjukat, vagy pedig nem akartak beállni katonának a császári hadseregbe. Ezért a törvényen kívüliséget választották. Mivel a betyárok a hatalommal szálltak szembe, számíthattak a társadalom nagy részének támogatására.

A szegény emberek szabadság- és igazságvágyát testesítették meg.⁽¹⁶⁾

A CSALI CSÁRDA

Az utasok menedékei - a századforduló időszakáig - a csárdák, vendégfogadók voltak, amelyek két-háromórányi útra sorakoztak egymás után. Az út menti csárdák egyik szépen épített példánya volt a petőházi Csali csárda. A faluból kivezető út és a Győr-Sopron közti országút találkozásánál állt. Építésére nincs biztos adatunk.

Az országúton érkező utast az út mentén hosszan elnyúló nádtetőű épület fogadta. A felső (Kapunár felé eső) végén, kinyúló vasrúdon nagy üveglámpást lengetett a szél, hogy az esténként meggyújtott mécs világa utat mutasson a későn érkezőknek.

A csárda udvara várszerűen körül volt kerítve.

Az éjszakára lelakatolt kapuk, ajtók biztonságot nyújtottak a belül lévőknek. Aki szerével érkezett, az a kapunári vagy a falu felőli kapun hajtott be az udvarra, a közepén álló nagy nádtetőű kocsiszín alá. Aki csak szomszját oltani tért be a csárdába, az a virágos kert mellé vagy a ház elé állt szekerekkel. Amíg a lovak ettek, a gazda is megpihenhetett odabent. A legnagyobb forgalom az ivóban, valamint az épület végén lévő, az út felé nyitott, bolthajtásos elejű kovácsműhelyben volt.⁽¹⁷⁾

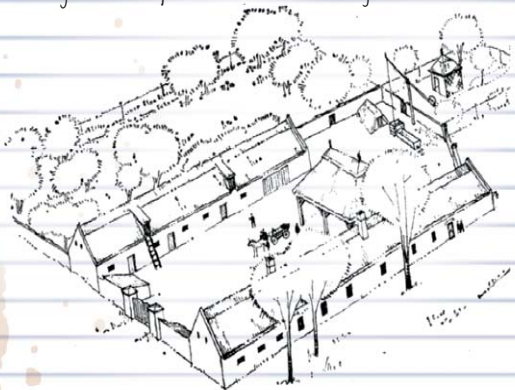

Ikvai Nándor:

A petőházi Csali csárda

József császár mérnökei, az 1784-es országos felmérés és térképezés eredményeként hiteles képet rajzoltak a tájról. A Fertő tóba ömlő vizek szabályozatlanul folytak, és az árvízmentes szinteken sorban ültek a mai falvak kicsinyített nádfedelese másai. Délről, délkeletről hatalmas összefüggő erdőség övezte a Hanság vidékét, amelyen néhány ősi út vágott csak át. A többit a pásztorok és a betyárok ismerték, járták egészen a Bakonyig. A Sopron felé kocsikázó utas Kapuvár és Vtynyed között 14 hídron robogott át. Vtynyed után hatalmas tölgyerdő között vitt az országút. Az utazás nem volt éppen a legbiztonságosabb ezen a tájon. Erről tanúskodnak az utak mentén felállított hálakeresztek és képek.

A vtnyédi erdő közepén az útmenti öreg tölgyön még ma is függ egy feszület, amelyet a megtámadott, de szerencsésen megmenekült „bécsi úr” állíttatott a petőházi Csali csárdában tett fogadalma alapján. A forgalmat az utazókon, kereskedőkön kívül a vásárookra, malmokba igyekvők jelentették. (Az 1784-es térkép jelentős malmot jelez a vtnyédi Kis-Rábán az országút mellett).

Katona Imre

Tallózás a csapodi római katolikus plébánia anyakönyveiben (Részlet)

A XIX. század elején találkozunk a betyárok említésével Csapoddal, illetve a határában álló Szolaggyőrről és Lesvárral kapcsolatban. Szolaggyőr a XVIII. század második felében, pontosabban az 1790-es évek körül kezdett kiépülni. Az 1784. évi I. katonai felmérés térképén még erdőség fedte a későbbi puszták környékét. Ugyancsak betyárfészekké vált a lesvári csárda is, melyet a XVIII. században építettek az Esterházyak, részben az itt élők, részben a soproni-veszprémi út átmenő utasai részére. Ekkor még erdőség fedte az ún. „bregenzi gyűj”-öt is.

A soproni-veszprémi országút a Bakonytól idáig szinte mindenütt erdőn vezetett keresztül. Szolaggyőr és Lesvár a soproni-veszprémi úton megközelítve néhány kilométerre fekszik egymástól, de míg a lesvári csárda közvetlenül az út mellett fekszik, a szolaggyőri „jágerháza” az erdő sűrőjébe vetődött. Ez a körülmény különösen kedvezett azoknak, akik titalmas útra tévedtek, s menekülniük kellett az igazságszolgáltatás elől. Egyszóval betyárulág volt a XVIII. században és a XIX. század elején is. E korszak egyik leghíresebb betyárja, Sobri József is „vendégeskedett” a Nagyerdőben.

Ezt bizonyítja az a szöveg, mely a szomszédos Muzsajban maradt fenn róla. Sobri körül mindmáig sok a bizonytalanság. Neve az egész országban, minden megyében ismert, de leginkább Sopron, Vas, Veszprém és Somogy megyék hagyományjaiban találkozhatunk vele. Igazán ki is volt, ma sem tudjuk. Tul a Tiszán esküsznek rá, hogy Gróf Vay Józsefnek hívják, míg el nem bujdosott. Veszprémben úgy tudják, pusztaszentmihályi, és Csuzi János volt a becsületes neve. A különböző variációk közül Vahot Imréné tartotta magát legszilárdabban. Eszerint – s ezt vallják a Rábaközben is – valódi neve Papp József volt, aki a Sopron megyei Soboron született, s csak akkor kapta a Sobri nevet, amikor szülei Soborról átkerült a Vas megyei Baltavárra. Annyai feltételezés, de egyik megyének sem sikerült a híres betyárt igazán kisajátítania, mert minden állításban vannak valós és egymásnak ellentmondó elemek. Sobri nem börtönben halt meg, mint Savanyó József vagy mint Rózsa Sándor, hanem agyonlőtték, anélkül, hogy kivégzált volna kitért, származását feltárták volna. Ezért sem érdektelen felfigyelnünk arra az anyakönyvi bejegyzésre, mely egy Sobri Józsefről szól, aki itt Csapodon született 1799-ben. Ebből nyilvánvaló, hogy Csapodon a XVIII. század második felében, a XIX. század elején kétségtelenül éltek Sobri nevek. Törzsköcs csapodi családok között ne keressünk Sobriakat, mert ilyen azok között a XVIII. században és később sem volt. Ismert régi családnevek Csapodon: Kovács, Horváth, Kocsis,

Varga, Bella, Csáka, Nagy, Tarr, Katona ⁽¹⁸⁾

1. Hol állt Petőházán a Csali csárda?

.....

.....

NÖVÉNYZET, ÉLŐVILÁG (7. óra)

A patakok környezete többnyire a Fertő-Hanság Nemzeti Park térségének élővilágával van közeli kapcsolatban.

A vízszéleken gyékényes sás nő, a part menti sávok fűzfélé, éger, kecskerágó és mogoró cserjékkel tarkítottak, a töltésrészek gyeppel borítottak - azokat évente kaszálják - a sekélyebb vízrészekben általában sok a hínár és a különféle alga.

Jellemző halfajok: keszegfélék, compó, sügér ezüstkárász, de előfordul az aranykárász is, kis egyedszámban balin, angolna, szép a csukaállomány is, de elvétve ponty és amur.

Az angolna visszaszorulóban van amióta a Fertő tavon megszüntették a telepítését. Sok a vízimadár - szárcsa, vízicsibe, récefélék, sirály és a hattyúk is átjönnek a Fertő tóról. ⁽²⁰⁾

MEGMENTIK AZ ŐSHONOS TERÜLETEKET

A településtől délre található láprétet a botanikusok csak 2005-ben fedezték fel. A különleges terület természetértékeit felismerve a védetté nyilvánítást 2006-ban kezdeményezte a Nyugat-magyarországi Egyetem. A védetté nyilvánítási eljárást a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatósága készítette elő. Az előkészítés 2008-ban fejeződött be, ezt követően tárgyegeztetésre került a dokumentáció és 2012-ben került sor a védelem kihirdetésére.

A védetté nyilvánított terület legnagyobb részét ún. üde és nádasodó láprétek-rétlápok borítják, emellett kiszáradó kékperjés láprétek, magassásrétek és spontán cserjésedő területeket találunk. Az országban egyedül itt él a fokozottan védett lappföldi ujjaskosbor, amely Észak-Európa és az alpesi régió lápjainak orchideája. A ritkaság mellett további 17 védett növény előfordulása ismert a területről. Májusban az orchideák mellett a szibériai nőszirm lila tengere borítja el a láprétet, ősszel pedig több ezer tő kornistárnics virít. Utóbbi növény nemcsak növénytan szempontból érdekes, hanem állattani jelentősége is van, hiszen a védett szürkés hangyaboglárka rakja rá a petéit.

A rét különlegessége, hogy a szürkés hangyaboglárka mellett a másik két hazai lápréti hangyaboglárka faj, a vérfű boglárka és a zanót boglárka is előfordul a területen.

A terület lecsapolása miatt kialakított árkok mára már nagyrészt eltömődtek, de a visszamaradt kisebb-nagyobb mélyedések, árokmaradványok jelentős kételtű szaporodó helyé teszik a láprétet.

A kételtűek közül 5 fajt sikerült eddig kimutatni a kutatóknak, ezek közül a levelibéka és a vörös hasú unka él nagyobb mennyiségben itt. A hüllők közül vízisiklóval rendszeresen találkozhat az ide látogató természetbarát, de néha ürge gyík vagy lábatlan gyík is szem elé kerülhet.

Az Ebergőci láprét természetvédelmi terület, a természetvédelmi jogszabályok betartásával szabadon látogatható.⁽²¹⁾

1. Gyűjtsétek ki a szövegben előforduló növények és állatok neveit!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

NÉPRAJZ (8. óra)

SÁRBOSÜPPEDT ENDRÉD KENYERETLEN VITNYÉD KUTYASZORÍTÓ PETIHÁZO

Szergény lakói közül néhányan még emlékeznek arra, hogy a süttőriek gyakran csúfolták őket „tökös kányák”-nak. Ez onnan eredhetett, hogy a falu szélén sok volt a kánya (kányának a Kisalföldön a vetési varjút nevezik). Búcsúra a kányafiókák kellő nagyságúra nőttek, s akadt aki „ecetes kányaleves”-t főzött az ünnepre.

Persze a helyieket sem kellett féltetni, mert mindjárt visszacsúfoltak, hogy „tik meg rókák vattok”. Állítólag előre áldomást ittak a le nem lőtt róka bőrére.

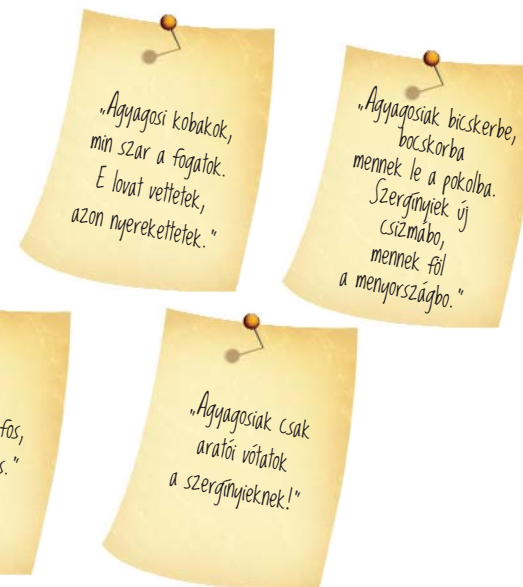
A következő eset a Süttör határában hársfavirágot gyűjtő agyagosi lányokkal történt. Mielőtt hazaindultak, pár süttőri legény körbefogta őket, s elkezdtek gúnyolódni:

- „Nemsokára megyünk ám kányokaparóra!”

- „Csak gyertek, kaptok is! - hangzott a találó felelet. (Az eset valamikor a búcsú előtti hetekben történt). A két falu közötti jószomszédi viszonyt természetesen nem rontotta meg, ha egyesek néha csúfolódó hangnemet használtak a másik falu lakóira.

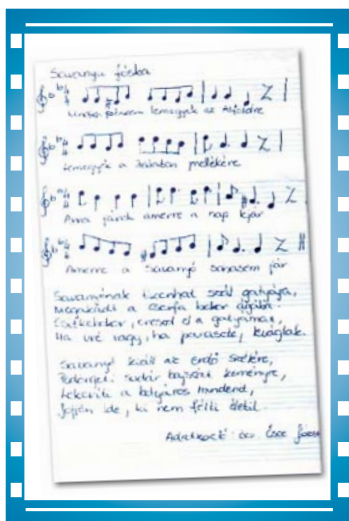
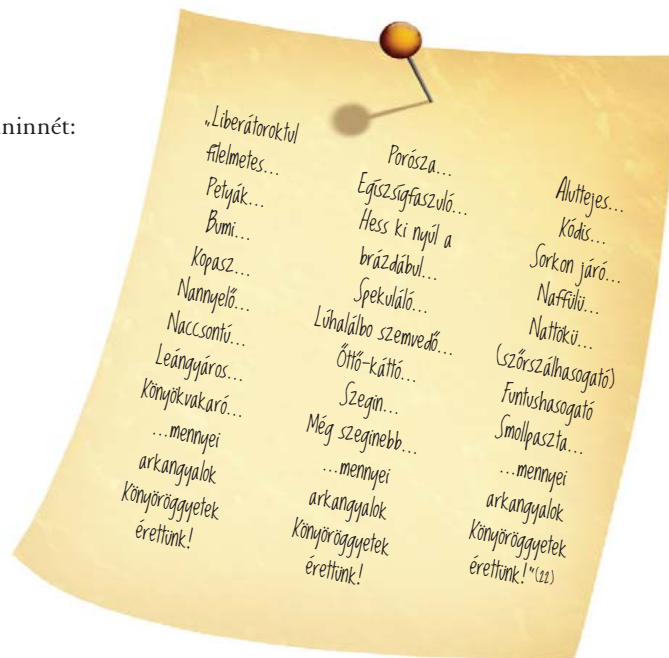
Előfordult, hogy a két község - Agyagos és Szergény - legényei is csúfolódtak egymással: búcsúkor azzal székáltak a szergényiek az agyagosiakat, hogy kerékrépa búcsút tartanak, mivel ebből készítették ezen az ünnepen is levest, illetve főzeléket.

A gúnyolódás során bizony egyetlen kifejezésekkel tarkított csúfolók keletkeztek:

Vidám litánia ugyaninnét:

1. Gyűjtsétek össze a települések látnivalóit, történelmi emlékeit!

[illegible]

2. Keressetek az interneten varjúból készült ételeket!

A kányaleves
(varjúleves)

A parittyá gyorsan forgott a fiú kezében. A megfelelő pillanatban elengedte az egyik szárát, mire a kő kirepült, egyenesen a galamb testébe fűrődve, a szárnyas pedig élettelenül zuhant a földre.

- Ez az! - vigyorodott el a fiú és a zsákmánya után rohant.

Alig lehetett több tizenkét évesnél. Örökké kócos haja és szemtelen tekintete is csak alátámasztotta fiatalságát. A galambot a lábánál fogva emelte fel, majd büszkén bólintott és odadobta a két testvére felé. Egy nyolc éves forma, fonott hajú kislány és egy majdnem kopasz kisfiú állt a nyárfák árnyékában.

- Dobjátok bele!

A kisfiú ügyesen elkapta a döglött madarat, majd eltette a zsákjába, ahol már négy társa pihent.

- Szegény galambocskák - nyafogta a kislány szomorú arccal.

- Jaj, te számár- nevette ki gúnyosan az idősebb fű, majd odaállt eléjük és elvette a zsákok az öccsétől, hogy átvethesse a hátán.

- Matyi, apa már megmondta, hogy nem beszélhetsz csúnyán! - fakadt ki a lány és dühösen összefonta a karjait a mellkasa előtt, majd tündetőleg sarkon fordult és elindult visszafelé.

- Apa most nincs itt - vigyorgott rá Matyi, majd meglökte a kisöccsét, hogy siessen már ő is, ne bámészkodjon egyhelyben. - Különben meg jogosan mondtam. Ha nem lövök galambot, akkor lassan elfogy mindenünk, teremtettem! Pont most állsz neki sajnálni a madarakat? Bezzeg a múltkor még te segítettél levágni az egyik tyúkot!

- Mari már öreg volt, és a tyúkok különben sem aranyosak, de a galambok igen!

- Szánom azt a szerencsétlent, aki majd a te kezedet kéri meg - sóhajtott a Matyi és hosszabb lépteivel könnyen lehagyta testvéreit.

- Matyi, ez nem volt szép, vond vissza!

Az öccsik persze jól mulatott a veszekedésen, amit a kislány csak még inkább nehezményezett.

Hazavitték az öt galambot és az udvar felől mentek be a házba, hogy a konyhában letehessék az állatokat. Kint nem szívesen hagyták volna, nehogy a kutájuk felzabálja előlük az egészet, tollastul mindenestül.

A két kisebb gyerek azonnal észrevette a konyhaasztalon fekvő tálat, benne a kerti gyümölcsökkel, és azonnal enni kezdték, míg Matyi átvágott a házon. Anyja hangját az utcáról hallotta, de amikor rájött, hogy nincs egyedül, inkább a kapu mögött maradt és ott hallgatózott. Azt a gőgös, követelőző hangot bárhol megismerte. Weifer Frigyes császári tiszt volt az, aki már hetek óta Szergényen élősködött a társaival.

– Legyen kész az ebéd, mire visszajövünk a miséről, és most már elegendő van a fonyadt zöldségekből. Húst akarok!

– Igenis, méltóságos uram – felelte az anyja. Nem szívesen engedelmeskedett egy ilyen embernek, de nemigen tudott mást tenni. Mivel az ő férje a falu első embere, természetes volt, hogy a tiszték az ő háza kincseit pusztítják. Mikor a padadobogás távolodni látszott, a nő hangos léptekkel tért vissza a házba. Erősen belökte a kaput, Matyi éppen hogy el tudta kerülni, hogy betörjön az orra. Anyja szoknyája erősen lóbogott, amikor felsietett a lépcsőn.

– Hoztam galambot! – kiáltott utána Matyi, mert az anyja észre sem vette őt.

A nő ijedten torpan meg és fordult hátra. – Jaj, de megijesztettél, te gyerek! Ne lopózz így mögém!

– Sajnálom – vigyorodott el a fiú, és anyja után ment. – Ugye nem akarod a labancoknak adni az utolsó tyúkjainkat is? Meg csak nyár eleje van. Így nem húzzuk ki a télen.

– Persze, hogy nem akarom, Máttyás, de ezek hatalmuknál fogva csak követelőzni tudnak. Fogadok, még a misére sem mennek el, csak a kocsmában vedelnek. – Anyja hirtelen mérge mindig is meglepte Matyit. Erős asszony volt, nem őrte meg a tiszteletlenséget. Nem egy pofont osztott már ki a gyerekeinek életükben, de a labancokat csak nem állíthatja a sarokba! Végigment a tornácon, majd betért a konyhába, hogy megnézzze, milyen galambot kapott. Akkor látta meg két kisebb gyereke maszatos arcát, amint eszik a kerti gyümölcsöket és bogyókat.

– Ti istenverték, nem hagyjátok abba, de rögtön! Azt a réteshez hoztam be, átkozottak!

Matyi vigyorogva hallgatta a fenyegetést, majd berohant a másik ajtón, amikor az apjába ütközött, aki kedves, jóra való ember. Nem volt nagy hatalma egy falu vezetőjeként, de jól irányította a helyet, még a labancok ittléte ellenére is.

– Máttyás fiam, sikerült galambot lőni? – kérdezte firkésző tekintettel.

– Persze, hogy sikerült! Én vagyok a faluban a legjobb parittyás!

– Szóval, te vagy? – mosolyodott el büszkén az apa, majd közelebb hajolt a fiához, hogy egy vonalban lehessen a tekintetük. – Akkor megtennél nekem valamit, Máttyikám? – Mit?

Matyi fityörészve lépdelt az utca porában. Sapkáját mélyen a fejébe húzta, hogy a napellenző része kitakarja a kora délelőtti, erős napsugarakat a látóteréből. Kezében a parittyát forgatta egyfolytában, de a keze nem csúszott meg. A templomkertben már ott voltak a barátai. Látszólag azt hihette volna az ember, hogy négy fiú szórakozik a fenyőfák alatt, de ez csak részben volt igaz.

Az egyikük lány volt, csak fiú ruhákba öltözött. Matyi négy barátja fiatalabbnak tűnt nála, talán ezért szerezhettek közöttük vezető szerepet. Mikor megállt előttük, tekintete egyből megakadt valamin. Sapkáját a feje tetejére tolta, úgy meredt az egyetlen lánybarátjára.

– Anna, neked meg miért ilyen vörös az arcod?

– Az anyukám megszidott, mert megint elloptam az öcsém ruháit – felelte a lány kelletlenül.

- Mindössze annyi lenne a megoldás, hogy lány ruhákban járjál! - gúnyolódott az egyetlen szőke hajú a társaságban, aki a Bendegúz névre hallgatott.

- Abban nem lehet harcolni! - ivított a lány teljes hangerővel. - Különb is a múltkor fel akartad lebbenteni a szoknyámat!

- Harcolni? - vonta fel a szemöldökét Matyi, és újra elkezdte forgatni a parittját. - Most vadászni megyünk!

- Vadászni? Mégis mire, egy templomban? Egerekre? - kérdezte egy kicsit kövérkés fiú, András.

- Nagyon vicces - intette le Matyi. - Nem. A labancok húst akarnak, és kik vagyunk mi, szegény magyarok, hogy megtagadjuk tőlük ezt?

A sekrestyéstől engedélyt kértek, hogy felmehessenek a toronyba Matyi apjának parancsára. A gyerekek azzal a feltétellel kapták meg a fenti ajtó kulcsát, hogy nem tesznek kárt sem a harangokban, tartógerendákban, sem semmiben az égvilágon. A sekrestyés azzal fenyegetőzött, ha játszadozni mennek, biztosan elkárhozik a lelkiük.

- Ugye nem fogunk a pokolra jutni? - aggodalmaskodott a harmadik fiú, Ede.

- Maradj már! - nevetett Bendegúz. - Jani bácsi bolond, nem kell vele foglalkozni.

- Ilyet nem illik mondani - szölt rá Anna, de az ő szája sarkában is mosoly bujkált, ezért nem tudták komolyan venni.

Ahogy felérték a csigalépcsőn, Matyi előbányászta a zsebéből a faajtó kulcsát, majd megforgatta az ujján. Élvezettel gondolt az előttük álló feladatra.

- De most komolyan, Matyi! Mire vadászunk a toronyban?

Matyi sejtelmesen elmosolyodott, majd a zárba dugta a kulcsot, és kettőt fordított rajta. Lenyomta a rozsdás kilincset, majd nagy erővel belökte az ajtót és elkialította magát:

- Reszkessetek!

Hangja nyoman rengeteg szárnycsapás hallatszott, ahogy a meleg elől ide menekülő varjak ijedten rebtentek fel. Matyi előrántott egy jól megtermett kavicsot a zsebéből, a parittjába tette és megforgatta, majd elhajította. A kavics azonnal eltalált egy madarat, ami élettelenül hullott le előttük pár méterre.

- Megőrültél? Varjakra akarunk vadászni? - sikoltott Anna, és utálkozva nézte a madarat a földön, majd a fejük felett idegesen repkedő és károgó élő társait. Annnyira gyorsan repkedtek, hogy nem tudtak kijutni a kicsi ablakon.

- Ne rémildőzz, lőj! - vigyorgott Matyi és elhajította a következő kavicsot, de az már nem ért célt, csak sérülést ejtett az egyik tartógerenda külső részén.

Bendegúz elkujantotta magát, akár a varjak, majd ő maga is levadászott egy madarat. Őt követte András, majd egy újabbal Matyi.

- Legalább úgy találhatok el, hogy ne sérüljenek meg az értékesebb részei, ostobák!

- morogta Anna, majd ő maga is előhalászott egy kavicsot és mesteri pontossággal talált fejen egy fekete madarat. - Látjátok?

Hamarosan abbahagyták a pusztítást és két zsákba pakolták a zsákmányt. A terhet András és Bendegúz cipelte le a csigalépcsőn, Matyi pedig bezárta az ajtót, visszaérve pedig helykén odadobta a fémesszökt a sekrestyésnek.

- Köszönjük - szölt kicsit tiszteletlenül, de nem érdekelte. Ők már hősök lettek, nincs idejük olyan dolgokkal foglalkozni, mint a tiszteletteljes viselkedés.

A zsákmányt Matyiék házának udvarán tették le, mire kutyájuk egyből vad ugatásba kezdett, és azonnal elragadott egy madarat. Nem volt baj, maradt így is elég. Matyi anyja a tornácra várt rájuk, Anna és Bendegúz édesanyja társaságában.

- Anna, azonnal menj haza és öltözz át! - csattant a lányára az asszony.

- Mindenből ki fogok maradni... - duzzogott a kislány és elrohant.

- Ennyi elég lesz? - kérdezte Matyi a pipázó apját, aki a bajsza alatt mosolyogva biccentett.

- Anya, nézhetjük, mikor megeszik?

- Jaj, te gyerek! Hát szerinted nem lenne feltűnő, hogy egy csapat gyerek bámulja őket ebéd közben?

- Akkor átmegyünk a szomszédba! A Teréz néni kertése úgyis hiányos egy helyen!

- Jól van, mehetek - legyintett az asszony -, csak ne lábatlankodjatok itt!

A kopsztás után a gyerekek megkaparintották a fekete tollakat, elrakták, hogy később szörnyruhát csinálhassanak belőle és ijesztgethessék a szomszédsgot. Ezalatt pedig már forrt a fazékban a leves. A kányaleves.

Nemsokkal tizenkét óra után be is állított Weifer kapitány a hat társával, állításuk szerint a miséről, de az egyikük olyan kötyagos volt, hogy képtelen volt egyenesen járni. Vagy lopott a miseborból, vagy inkább a faluszéli kocsmában várták meg a haragszót. Vidám hangulatban ültek az asztalhoz.

A négy fiú és az ezúttal már a kék ruháját viselő Anna Teréz néni kertjében az orgona alatt bújtak meg, hogy mindent láthassanak a nagy eseményből. Kíváncsiak voltak, a katonáknak hogy ízlik a kányaleves.

- Hol van már az a húsleves? - türelmetlenkedett a kapitány.

- Hozom, uraim, hozom - felelte azonnal Matyi anyja, kezében tartva a nagy fazék levest.

- De sajnos már csak öreg tyúkokat találunk - fullentette észrevétlenül. - A húsa már rágós.

- Nem baj, csak hozza, hozza már - intett türelmetlenül a férfi.

- Tessék, uraim - mosolygott a nő, és mindenki tányérjába mert egy nagy adagot.

A kapitány kanalazta a levest, de nem látszott rajta, hogy szokatlannak érezné.

A húsak is mohón nekiátott. Nemhogy nem ízlett neki, de még az arca is felderült, hogy végre nem zöltségekkel tölték. Hamar befalta, majd a tányérját már nyugtatta is az asszony felé.

- Ne fukarkodjon már annyira, asszonyúság! Nem is rágós ez a hús, adja csak!

És Matyi édesanyja adta is.

- Ezeknek ízlik - nevetett a markába Bendegúz.

- Komolyan, már kíváncsi vagyok, milyen lehet - jegyezte meg András vágyakozó arccal. - Szerintetek marad, hogy én is egyek belőle? Éhes lettem.

- Te mindig éhes vagy - legyintett Bendegúz.

- Komolyan kányalevest akarsz enni? - hökkent meg Anna.

- Miért is ne?

Bendegúz nem bírta tovább és hangos nevetésben tört ki, mire Ede is csatlakozott hozzá.

- Ostobák - mosolygta meg őket Anna, míg Matyi elégedettséggel figyelte a hangos asztaltársaságot, akiket annyira elbűvölt a varjak újszerű íze, hogy meg sem hallották a hangoskodásukat.

Matyi büszke volt, feladatát elvégezte.

Így egyen a nem kívánt vendég a szorgényiek otthonában. A kányaleves receptjét még mindig éppen elegendő ismerik.

Jó étvágyat!

Kovács Ágnes

Széchenyi István Gimnázium 10. N

(2012)

AZ IKVA-ÍK FEJEZET FELDOLGOZÁSA CSOPORTMUNKÁBAN

1. Kezdjünk a címerekkel!

Ebben a borítékban egy-egy település címerét találjátok. Rakjátok össze a címerdarabokat! Puzzle.

/Ülésrend szerint hat csoportban dolgoznak./

2. Alkossunk munkacsoportokat! – Csoportalkotás születés alapján:

1. csoport: I., II., III., IV. hónapban születettek
2. csoport: V., VI., VII., VIII. hónapban születettek
3. csoport: IX., X., XI., XII. hónapban születettek

Válasszatok települést magatoknak!

Két-két település tartozik egy csoporthoz. A települések címere az asztalon található.

Minden falunak, városnak van polgármestere, papja, jegyzője, kisbírója.

Mi a feladatuk? /Munkaköri leírás meghatározása/

polgármester: a szakmai munkát irányítja

pap: a munka lelkiismeretességére, pontosságára felügyel

jegyző: írásbeli munkát végez

kisbíró: előadó, felolvasó

képviselő: dolgoznak a településükért

Játsszuk el a választást!

Mindenki megkapja a szavazási céduláját, rajta a tisztségekkel és a tagokkal.

/Az osztály a szavazásnál egy csoportot alkot, mindenki 3-3 polgármesterre, jegyzőre, papra, kisbíróra szavaz./

Az összesítés után hivatalos eredményhirdetés és eskütétel következik.

A képviselők közül minden csoportból két-két küldöttet kérünk egy negyedik csoport, a drámacsoport létrehozására.

Csapod-Ebergőc csoport feladatai

1. Mire utalhatnak a címerekben előforduló jelképek?

kék szín: templom:
 fa: sárga szín:
 tölgylevél: zöld szín:
 korona: búzakalász:

2. Origami: Ujjaskosbor (virág) hajtogatása

3. XIX. századi térkép készítése az érintett településekről.

Agyagos és Szergény kapcsolódása az Ikvához.

Hogy kerültek ide a betyárok?

Miért szerettek itt?

Majorok feltüntetése, csárdák.

Mikro csoportban dolgoznak

Bemutatás: két-két képviselő beszámolója

4. Daltanulás: Rózsa Sándor

Agyagosszergény-Petőháza csoport feladatai

1. Mire utalhatnak a címerekben előforduló jelképek?

eke: csillag:
 kék szín: korona:
 rák: fehér szín:
 hal:

2. Készítsetek tablót a középkori vaskohászatról!

3. Mutassátok be egy játék keretében a többi csoportnak a középkori vaskohászat működését! A polgármester készítse egy rövid beszámolót, ismertesse ezt a pappal, a pap a jegyzővel, a jegyző a kisbíróval. Ezek után a kisbíró beszámol a polgármesternek, és a hallgatóságnak, mit tanult. (Ha nem jó, kezdik előről a tanulást.)

4. Vékony rézlemezre Karoling-kori díszítőmintát készítsetek! (Cundpald-kehely)

5. Daltanulás: Rózsa Sándor

Fertőszentmiklós-Röjtök-muzsaj csoport feladatai

1. Mire utalhatnak a címerekben előforduló jelképek?

kék szín: kakas:
 fa: szív:
 csillag: virág:
 félhold: zöld szín:

2. Makettkészítés: a honfoglaló magyarok szálláshelye

3. PowerPoint készítés az ebergőci tájvédelmi körzetről, ennek előadása

4. Krumppli lenyomat (pecsét, címer, korona) tervezés, kivitelezés

5. Daltanulás: Rózsa Sándor

Dráma csoport

1. Két elbeszélés közül választhatnak:

Az ágyúgolyó

A kányaleves

A tanár ismerteti a történet rövid vázát. A gyerekek választása után segíti a csoportot.

Felolvassák a kiválasztott történetet illetve annak egy részletét.

Megbeszélnek:

- a legfontosabb eseményt, amit mindenképp el kell játszani,
- a helyszínt,
- a szereplők jellemét,
- a történelmi kort.

2. Készítenek hozzá díszlettervet, jelmeztervet, keresnek zenét.

Kiosztják a szerepeket, majd elkezdődnek a próbák.

A csoportok bemutatói kb. 60 perc

A végén közös éneklés.

HIVATKOZÁSOK

- (1) <http://www.staff.u-szeged.hu/~kofalvi/heraldika.html>
- (2) <http://hu.wikipedia.org/wiki/Ikva>
- (3) http://www.horgasz-sopron.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=56:ikva-patak&catid=36:to-toertenetek&Itemid=62
- (4) <http://www.vizimalom.com/>
<http://www.utazzitthon.hu/muzsaji-vizimalom.html>
- (5) *A Római Birodalom Traianus és Hadrianus császár korában*
(Forrásközpontú történelem sorozat; Nemzeti Tankönyvkiadó)
- (6) <http://hu.wikipedia.org/wiki/Petőháza>
- (7) <http://www.bucavasgyuro.net/>
- (8) *Soproni Szemle 2000. LIV. 4. szám*
Szőke Béla Miklós: A keresztény térítés kezdetei Pannóniában a Karoling korban (6. oldal)
http://epa.oszk.hu/01900/01977/00209/pdf/EPA01977_Soproni_Szemle_2000-liv-4.pdf
- (9) *Forrásközpontú történelem sorozat; Nemzeti Tankönyvkiadó*
- (10) (11) *Soproni Szemle 2000. LIV. ÉVFOLYAM 4. SZÁM*
Gömöri János: Sopron és környéke a magyar honfoglalás és államalapítás korában
Gondolatok az új állandó régészeti kiállítás kapcsán (28. oldal)
http://epa.oszk.hu/01900/01977/00209/pdf/EPA01977_Soproni_Szemle_2000-liv-4.pdf
- (12) <http://jupiter.elte.hu/pusztacsalad/szgytortenet.htm>, <http://jupiter.elte.hu/terkep+lista2.php>
- (13) <http://www.vendegvaro.hu/romai-katolikus-templom-szent-miklos-fertoszentmiklos>
- (14) <http://mek.niif.hu/00800/00893/html/doc/c400435.htm>
- (15) <http://mek.oszk.hu> Bánlaky József: *A magyar nemzet hadtörténelme*
XVII/29. XVII/30. számú mellékleten
- (16) *Betyárvilág Magyarországon, Olvasmány Mozaik tankönyvkiadó Történelem 7. 142. oldal*
- (17) *Soproni Szemle 1967. XXI. ÉVFOLYAM 1. SZÁM*
Ikvai Nándor: A petőházi Csali csárda (69. oldal)
http://epa.oszk.hu/01900/01977/00075/pdf/EPA01977_Soproni_Szemle_1967-xxi-1.pdf
- (18) *Soproni Szemle 1991 XLV 4. szám*
Katona Imre: Tallózás a csapodi római katolikus plébánia anyakönyveiben (60. oldal)
http://epa.oszk.hu/01900/01977/00174/pdf/EPA01977_Soproni_Szemle_1991-xlv-4.pdf
- (19) *Póczáné Németh Alojzia: Szénás Szergény, zsupp Agyagos fejezetek*
Agyagosszergény történetéből és néprajzából
- (20) http://www.horgasz-sopron.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=56:ikva-patak&catid=36:to-toertenetek&Itemid=62
- (21) http://www.kisalfold.hu/soproni_hirek/az_ikva-sik_gyongyszeme_az_ebergoci_lapret_-_fotok/2270444/
- (22) *Póczáné Németh Alojzia: Szénás Szergény, zsupp Agyagos fejezetek*
Agyagosszergény történetéből és néprajzából